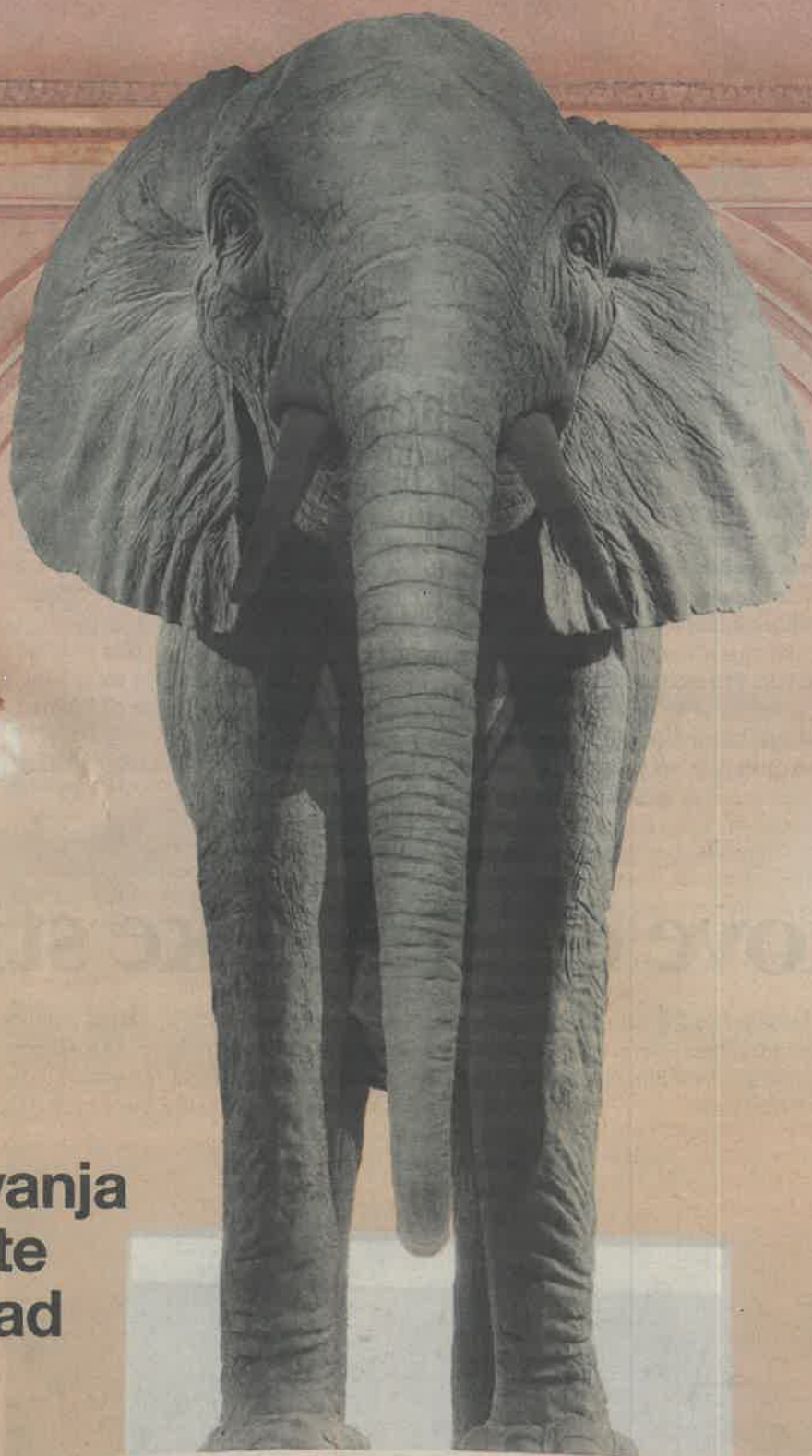

vijenac

180th

Književni list za umjetnost, kulturu i znanost

Cijena 10,00 kn;
CHF 4,00; USD 4,00;
CAD 5,00; AUD 5,00;
SEK 25,00; EUR 2,50;
KM 2,50
ISSN 1330-2787

Ivan Čulo:
Opseg poslovanja
Hrvatske pošte
širi je nego ikad

Hrvoje Čapo:
Što je to s Mađarima
i morem?

Zdenka Weber:
Novi procvat splitskoga
glazbenog života

Prilog *Inkluzija* na
16 stranica:
Hedona - najslađa
inkluzija u Hrvatskoj

Venecijanski bijenale 2022.

Vanja Babić

**Feminizam i
postkolonijalizam
u nadrealističkom
ruhu**

Kako mlade vratiti kulturi

Razgovarala
Anđela Vidović

Razgovarali smo s Mirkom Petrićem s Instituta Ivo Pilar u Splitu koji je jedan od istraživača na velikom europskom projektu INVENT – *European Inventory of Societal Values of Culture as Basis for Inclusive Cultural Policies*

„Mora da ništa ne valja kad je za džabe“, reći će ravnodušno ispred kina jedan šesnaestogodišnjak. Određivanje vrijednosti novcem, posebno u umjetnosti, proteklih je godina produbilo jaz između institucionalne i izvaninstitucionalne scene, ali i ukazalo na generacijske pukotine. Nerazumijevanje, čuđenje nad okrutnom statistikom, dovelo je do zbrajanja propuštenih prilika. Mirko Petrić s Instituta Ivo Pilar u Splitu jedan je od istraživača na velikom europskom projektu INVENT – *European Inventory of Societal Values of Culture as Basis for Inclusive Cultural Policies*. Idealan sugovornik jer u javnim istupima nerijetko naglašava društvenu dimenziju kulture i prosvjetiteljsku moć obrazovanja. Rezultati istraživanja predstavljeni na *Sociološkim razgovorima* upućuju na višestruku krizu. Ali i na nužnost hitnog zaokreta u kulturnim i obrazovnim politikama.

Prvi put jedna generacija ne može gotovo ništa suvislo i povezano reći o kulturi

Međunarodni projekt INVENT u početnoj fazi postavlja temeljna pitanja o shvaćanju kulture u devet zemalja. Utječe li na pojedino razumijevanje kulture sličnost govornih područja?

Naše istraživanje pokazalo je da doista postoje razlike u tome kako se u pojedinim europskim zemljama razumije pojam kulture, odnosno što se u njemu smatra najvažnijim. Spominjete jezične sličnosti, no naši rezultati upućuju na to da su za slična shvaćanja ipak najvažniji slični društveno-ekonomski konteksti i povijesno prijedni put. Doista je fascinantno vidjeti da računalni program koji obradi odgovore ispitanika na pitanje što je za njih kultura izbacuje gotovo identične konfiguracije za Veliku Britaniju i Nizozemsku, ili na drugoj strani za Dansku i Finsku, dok su grafički prikazi za Francusku, Švicarsku, Španjolsku, Hrvatsku i Srbiju slični po tome što su znatno raspršeniji. U potonjih pet zemalja, povijesne silnice koje su oblikovale suvremeno shvaćanje kulture očito su bile drukčije od ranije spomenutih.

Kako se očituju te razlike u shvaćanjima kulture?

Kada je riječ o Velikoj Britaniji i Nizozemskoj, u njima prevladavaju shvaćanja kulture kao običaja i tradicije, usko povezanih sa socijalnom strukturom. To se vjerojatno može objasniti njihovim društvenim ustrojem, čiji su korijeni u kapitalističkoj i kolonijalnoj povijesti. Nizozemska, u odnosu na Veliku Britaniju, ipak ima veću sklonost razumijevanju kulture kao mogućnosti kulturne participacije ispitanika. U Danskoj i Finskoj, u skladu sa socijal-demokratskom tradicijom ravnomjerne podrške svim aspektima kulturne djelatnosti, ispitanici približno podjednako vide kulturu i kao participaciju, umjetnost, običaje i socijalnu strukturu. U Francuskoj je, pak, najviše izraženo shvaćanje kulture kao povijesti i znanja, a u tome je u stopu slijede Švicarska i Španjolska.

Gdje se u ukupnoj slici istraživanja nalazi Hrvatska?

Hrvatska je, prema općem shvaćanju kulture, prilično slična Srbiji, a to se može tumačiti sličnostima kulturne politike u so-

Mirko Petrić iznosi aktualne spoznaje o tome koliko mladi mogu participirati u kulturi danas

Snimio Leo Nikolić

cijalističkom razdoblju njihove povijesti, kao i suvremenim gospodarskim i drugim teškoćama. No u nekim aspektima sličnosti idu i dublje u prošlost. Primjerice, riječi koje se najčešće javljaju u Hrvatskoj kao važne za kulturu su „kazalište“ i „ponašanje“, a u Srbiji „pozorište“ i „ponašanje“. Očito je da je u nekim trenucima njihova povijesnoga razvoja pristupa kulturi važnu ulogu zauzimala koncepcija izgradnje osobe kroz kulturu, na njemačkom govornom području poznata kao *Bildung*, kao i uloga kazališta kao mjesta okupljanja i izražavanja simboličkih vrijednosti zajednice. Kada je riječ o ponašanju, u obje se zemlje naglašava pristojnost, poštovanje druge osobe, pozdravljanje drugih na ulici, uloga roditelja i škole u odgoju. Ali i odgovori u kojima se kaže da kulture kod nas nema, da je to nešto što postoji u Beču, da smo sada nekulturni.

A ima li, unatoč navedenim sličnostima, ipak i razlika između Hrvatske i Srbije?

Najveća je razlika u tome što se u Srbiji ipak nailazi na tradicionalnije odgovore u pogledu važnosti kulture predaka za naciju. U tom je pogledu Srbija, uz Veliku Britaniju, najsnažnije predana prošlosti. Ipak,

kada je riječ o razlikama, mene su najviše zanimala međugeneracijske razlike u Hrvatskoj, koje su doista velike.

Tzv. škola za život veliki je korak unatrag, čak i u odnosu na doista bespotrebno bubanje napamet koje je provodio prethodni sustav

U jednom dijelu istraživanja pokazalo se, naime, da osobe rođene u Hrvatskoj između četrdesetih i sredine osamdesetih godina prošlog stoljeća radikalno drukčije shvaćaju kulturu od mlađih sudionika istraživanja. Generacije rođene do sredine šezdesetih, doduše, nešto više stavljaju naglasak na kulturne ustanove, osobito kazalište, kao i visoku kulturu općenito, a oni rođeni u šezdesetima i sedamdesetima otvoreniji su suvremenim umjetničkim formama i snažno internacionalistički usmjereni. S milenijalcima, rođenima sredinom osamdesetih, po-

činje trend naglašavanja vlastite osobe i njezine posebnosti u kulturnim izborima: ja nisam *mainstream*, kao da kažu tada rođeni sudionici. Paradoks je pritom da svoju navodnu posebnost i individualnost zasnovaju na potrošačkim sadržajima koje plasira kulturna industrija. Generacije rođene devedesetih vide pak svijet kao mjesto na kojem razne nacije imaju svoje kulture, što je očito posljedica školovanja u vremenu u kojem su u školskim programima i poduci bili natprosječno zastupljeni sadržaji povezani s nacionalnom kulturom.

No, kada se dođe do generacije rođene na prijelazu stoljeća, dakle one koja sada studira, prvi se put bilježi da njezini pripadnici zapravo ne mogu gotovo ništa suvislo i povezano reći o kulturi. Generacija Z pokazuje se potpuno nesposobnom diskutivno komentirati kulturu. Kako nam je na početku istraživanjem bio zahvaćen razmjerno malen broj njezinih pripadnika, pomislili smo da je problem možda u tome. Međutim, potom smo proveli ciljana dodatna istraživanja među polaznicima jedne umjetničke akademije i studija društvene skupine predmeta na jednom Filozofskom fakultetu. Pokazalo se da ni ondje stanje nije ništa bolje, odnosno da ni studiranje na tim tradicionalno kulturni usmjerenim studijima ne pomaže polaznicima u artikuliranju govora o kulturi.

Tko je odgovoran za poraznu artikulaciju govora o kulturi generacije Z? Mnogi su skloni krivca tražiti u društvenim medijima.

Društveni mediji i način komuniciranja u njima sigurno su znatno pridonijeli sadašnjem stanju, no sigurno je da nisu jedini odgovorni. Svi smo mi odgovorni, moglo bi se reći citirajući naslov jedne davne knjige. No smatram da je ipak najviše kazao školski sustav. Način poduke koji se u njemu danas prakticira jednostavno ne vodi ni znanju ni mogućnosti izražavanja o različitim važnim područjima ljudskog života, pa nažalost ni o kulturi i umjetnosti, koje su toliko značile prethodnim generacijama. Pritom, da se razumijemo, smatram da je tzv. škola za život veliki korak unatrag, čak i u odnosu na doista bespotrebno bubanje napamet koje je provodio sustav koji joj je prethodio. Na brojnim primjerima primjećujem da djeca više ne znaju ni što bi trebala bubati, a da se u tome ne snalaze ni nastavnici.

Koji su mogući alternativni pravci promjene svijesti u shvaćanju kulturnih politika, nužni za zaustavljanje negativnih trendova?

Odgovor je kratak i sadržava tri riječi koje je davno kao ključne izdvojio tadašnji britanski premijer Tony Blair: obrazovanje, obrazovanje, obrazovanje. Smatram da su obrazovni sustav i njegova prosvjetiteljska komponenta presudno važni za preokretanje negativnog trenda, a doprinos naravno može i treba dati Ministarstvo kulture i medija. Povoljna okolnost je i u tome što se u oba slučaja za unapređenje djelatnosti možemo osloniti na sredstva Europske Unije. No ni s njima ni bez njih neće se mnogo postići ako ne postoje jasni prioriteta i volja za djelovanjem. Mislim da smo u tom pogledu sada na prekretnici – poruka koju znanost i kulturna politika moraju uputiti široj javnosti jest da je kultura važna i da bez nje nema ni osobnog ni društvenog razvoja.

Feminizacija visoke kulture

Nesudjelovanje građana u kulturnim aktivnostima detektirali ste u jednom intervjuu kao važan problem. U jeku popularne manifestacije *Noć knjige* svjesni smo još jednog poraza – tek 42% naših sugrađana prema istraživanju prošle je godine pročitao barem jednu knjigu.

Neke teorije kulturne potrošnje naglašavaju da ne postoje tzv. neparticipanti, odnosno ljudi koji u svojem životu ne sudjeluju barem u nekom obliku kulturne djelatnosti. Pitanje je samo prepoznaje li njihove potrebe kulturna politika ili joj one posve izmiču. I u našem istraživanju pokazalo se da ispitanici iz ruralnih sredina spominju da nedostaje domova kulture i aktivnosti u

kojima su nekad mogli sudjelovati. Drugi su, pak, u tako lošem financijskom položaju da si ne mogu priuštiti odlaske u kazalište ili kino. Treći je, pak, problem, nedostatak potrebe i navike susretanja s kulturnim sadržajima, koji se mnogo više primjećuje kod muškaraca nego kod žena. Naša istraživanja upućuju na to da je u Hrvatskoj došlo do feminizacije potrošnje visoke kulture: žene čitaju knjige, odlaze u kazalište i na izložbe znatno više od muškaraca. Uz to što je takav podatak pohvalan za žene, on nažalost može značiti i da se kultura u društvu više ne smatra toliko važnom, kao što je slučaj i s brojnim feminiziranim profesijama poput novinarske ili obrazovne.